

BACSÓNÉ MELHER MÁRIA

Jámbori

Amikor még kicsi voltam, a nyarak nagy részét a nagymamámnál töltöttem. A nyári melegben lefekvés előtt beleállított a diófa alatt lévő nagy fadézsába, amiben a víz, a tűző napon felmelegedett. Addig pancsoltam, amíg a tenyerem és a talpam bőre ráncossá ázott. Mondtam Nagymamámnak, - megöregedett a bőröm! - Jót nevetett, erős kezeivel kiemelt a vízből, szárazra törülgetett, és ágyba dugott. Megittam egy csésze frissen fejt tejet, és hallgattam a falon lévő kis barna, recsegő dobozból a mesét, aztán a Szabó család történeteit. Elmaradhatatlan esti program volt a felnőttek számára, én nem igen tudtam, ki az Irén, a Laci, Szabó bácsi, és a többi szereplő, de hűségesen hallgattam, mert utána következett az én mesém. Nagymamám mindig életes mesét mondott, olyan történeteket, ami a valóságban megtörtént. Így ismerkedtem meg Jámbori történetével. Ez a kis történet annyira megragadt bennem, hogy még akkor is elmeséltem szegény öreg nagyanőkémmel, amikor már kívülről fújtam a történetet.

JÁMBORI

Jámbori egy kislány volt, Nagymamám osztályában, becsületes neve Jámbor Borbála. A gyerekek nem bajlódtak sokat a nevével, le rövidítve elkeresztelték Jámborinak. Borbála a falun kívül a szőlőhegyen lakott családjával, Apja a hegyen csőszködött, a helyiek szóhasználatára szerint, szőlőkerülő volt, alacsony bérért a szőlőbirtokosok fizették Tisztességgel őrizte a rá bízott területet télen -nyáron, a vadkártól, a tolvajoktól, szüret idején a seregélyektől. A család öt gyereket nevelt, de többnyire anyjuk feladata volt a család ellátása, mert a családfő szinte állandóan a hegyet járta, úgy vigyázott

mások vagyona, mintha a sajátja lenne. Felesége állatokat tartott, mosott, főzött, takarított, de olykor bement a faluba is bér munkára a tehetősebb családokhoz. Minden fillérre szükség volt abban az időben. A kicsi lakásban, egy konyhában és egy nagyobb szobában éltek, heten, mondhatnánk, mint a gonoszok, de mégsem, mert egy szegénységben élő, de jólelkű, becsületes család volt az övék. A Jámbor névre rászolgáltak, soha senkit meg nem károsítottak, soha senkivel még csak szóváltásba sem kerültek. Ilyen jámbor, szinte alázatos csendes leány volt a kis Borbála is, aki a legokosabb volt az osztályban. Négy fiútestvér közé született, úgy nőttek, mint az orgonásipok, egy-egy év eltéréssel, a ruhákat egymás után viselték, amíg el nem koptak utolsó darabjukig. Borbálának is mindig olyan ruha jutott, amit Édesanyja kapott a falubeli módosabb asszonyoktól, ha elment hozzájuk takarítani, vasalni, így hát, hol egyik, hol másik osztálytársa ismerte fel rajta a kinőtt ruhácskáját, mert Borbála elég kicsi, rosszul táplált kislány volt, épp jó volt rá a vele egykorú, de erősebb testalkatú leánykák kinőtt holmija. Ősszel, ha bejött az esős idő, cipője mindig sáros volt, a hegyről lezúduló víz eláztatta a két sávban kikoptatott szekérutat. Ha a fűben lépkedett még jobban elázott a cipője, szinte tocsogott a lábán, amikor végigment az osztályteremben. A Tanító néni tanácsára hozott valaki egy szintén kinőtt cipőt Borbála számára, arra az esetre, ha elázott a lábbelije. Borbála hálás volt, a kályhához vitte szárítani vizes utcai cipőjét, és ha már ott volt, rakott néhány fahasábot a tűzre, amit reggel bekészített a fűtő bácsi a kályha melletti nagy ládába. Egy idő után, természetessé vált, hogy Borbála a fűtő, pedig az olyan tisztaságok, mint a hetes, a lecke-felelős, a tisztaságfelelős, de még az utcafelelős is

minden héten cserélődött, s szinte versengtek érte a tanulók, de a kályhafelelős tisztséget véglegesen Borbálára hagyták. A tanító néni megengedte, hogy oda üljön közel a kályhához, talán jól is esett neki a meleg, másrészt, ha úgy ítélte meg, hogy szükség van néhány darab fára a tűz ébrentartására, felállt, kis kezével zajmentesen kinyitotta a vasajtót, beledobta a hasábokat, majd csöndben visszaült a helyére. Ezt olyan halkán, észrevétlenül csinálta, hogy sokszor, ha valami érdekes dolgot mesélt a tanító néni, vagy éppen kórusban énekeltek, hangosan számoltak, vagy olvastak, észre sem vették a gyerekek a kislány tevékenységét. Borbála, vagyis Jámbori, ahogy a többiek szólították, a szünetben is félrehúzódva, egyedül ácsorgott a folyosó sarkában, soha nem ment ki az udvarra, féltette a benti cipőjét. Voltak jobb módú kislányok, akik megosztották vele az uzsonnáikat, ha rajzolt a kis lakattal zárható naplójukba, vagy beleírta gyöngybetűikkel a nevüket. Borbála örömmel fogadta a felkérést, élvezettel simította meg a díszes borítójú, fényes könyv lapjait, s beszívta a friss papír illatát. Ő is vágyott egy ilyen könyvecskére, de szegények voltak, ilyen dolgokra nem tellett. Mindent megtett, amit kértek tőle, megszokta, hogy az adott körülményekhez kell alkalmazkodnia. Bármikor átmásolta a házi feladatot azoknak, akik nem készítették el. Ebből csak egy baj származott, a Tanító néni észrevette segítségét, hiszen olyan szépen senki nem tudott írni, mint ő. Inkább lediktálta a házi feladatok megoldását azoknak, akik valamilyen okból elmaradtak. A gyerekek annak ellenére, hogy ő volt az osztály sok szegény gyereke közül a legágrólszadkább, szerették. Pedig tudvalevő, hogy a gyerekek szeretnek huncutkodni, rosszalkodni, a szegényebbet, esendőbbet kigúnyolni, de Jámbori esetében erről szó sem volt. Ősszel a tanévkezdés idején, amikor az iskolába menet az út szélén egy körtefa alatt meglátta a gyönyörű sárga körtéket, összefogta köténykéje sarkát, teleszedte körtével, és az osztályban szétosztotta a többi szegény gyerek

között. Természetesen a módosabb lányokat is megkínálta, de azok már csak büszkeségből sem fogadták el. Ám hiába volt jó mindenkihez, négy éven át, senkinek eszébe sem jutott, hogy valaki más is átvehetné tőle a kályhafelelős posztot, ez a feladat rá ragadt, mint kuttyára a bogáncs. Hiányos öltözte miatt sokat fázott, amíg gyalogosan bandukolt a hegyről be a falusi iskolába, de mindig ő volt az első, aki megérkezett, és az utolsó, aki elhagyta az osztálytermet. Segítette a gyengébb tanulóknak, olvasott velük, vagy verset gyakoroltak. Testvérei reggel mindig késésben voltak, mint négy fiatal csikó, úgy futottak az iskolába, mert vagy a tűzrevalót készítették be a konyhába, vagy vizet vittek a gémeskútról, ezzel is segítve Édesanyjukat, de a tanórák végén is futva értek haza, mert gyomrukat kergette az éhség. Egy-egy darab zsíros kenyér mindjárt türelmesebbé tette a készülő ebéd előtt a fiatal szervezetet. Borbála már negyedik télen rótt a hegyi utat az iskolába, és vissza, kicsi lábával aprót lépkedve lassan haladt, hiába burkolózott anyja molyrágta vastag berliner kendőjébe, a téli, jeges, havas időben könnyű madártestét átfújta a dermesztő szél. Először csak köhécselt, és fűjkálta az orrát, mégis kitartóan ment az iskolába, de néhány nap elteltével lázas gyöngeség vett rajta erőt, így már Édesanya ágyba parancsolta. - Ki fog fűteni, ha itt-hon maradok? –aggódott. – Majd csak megcsinálja más- biztatta az Édesanya, de Borbála még lázalmában is erről beszélt. Egyre betegebb lett, hiába hívták ki hozzá a falu orvosát, már ő sem tudott segíteni, Borbála karácsony előtt felköltözött az angyalok birodalmába. A gyerekek a karácsonyi szünet után, visszatérve az iskolába, először szembesültek azzal a ténnyel, hogy Jámbori hiányzik. Ki fog fűteni? – tették fel a kérdést. Senki nem akarta a megbízást vállalni. A Tanító néni hiába próbálkozott, nem akadt önkéntes jelentkező, pedig télvíz idején nem maradhat betöltetlen a beosztás. –Ha nem, akkor sorsoljuk ki! –javasolta. Minden gyerek számára összehajtott egy kis papír cetlit, de az egyik papírba beleírta a

KÁLYHAFELELŐS szót. – Aki kihúzza, az lesz a fűtő – jelentette ki. A cetlik egy kalapba kerültek, a Tanító néni végig vitte a padsorok között, és mindenki kivehetett egyet belőle. A gyerekek izgulva húzták ki a papírokat, majd örömmel fellélegeztek, ha nem találták benne a bűvös szót. Amikor a falu leggazdagabb családjának leánya Bíró Ilona kihúzta a cetlit, a - biztos nem én leszek - nyugalmával, kibontotta és felordított. – Azt már nem, belőlem nem lesz fűtő! Én nem leszek Jámbori!- és zokogva borult az iskolapadra. Az osztály tanulói döbbenet kapták fel a fejüket, kikerekedett szemekkel nézték, mi fog történni. Nem volt szokás ellentmondani, még csak a hangjukat sem emelheték fel a tanulók, mert gyorsan előkerült a vonalzó, amivel körmöst, vagy verést kaptak a renitensek. Megfagyott a levegő a tanteremben, tudták, ebből nagy baj lesz, de azzal is tisztában voltak, hogy a leány szülei nem fogják engedni, hogy kedves gyermekük fűtsön az iskolában. Nem tévedtek, másnap gyerekestől, szülőstől az iskola igazgatója elé álltak, és a megtorlás minden lehet-

séges módját felvázolták az igazgató előtt, ha nem vonatja vissza a Tanító nénivel a sorsolás eredményét. Csodák csodája, a visszavonás megtörtént, a leány még egy feddést sem kapott, ami egy szegényebb gyermek esetében biztos kizárást eredményezett volna. Az eset után, ismét csak ott tartottak, ahol előtte, de már fölösleges volt újra sorsolni, mert senki nem akart KÁLYHAFELELŐS lenni. Aki szóba jöhetett, azonnal kijelentette, én sem akarok Jámbori lenni! Végül egy jókötésű, de gyengébb képességű fiú vállalta szülői rábeszélésre a fűtő beosztást, bízva abban, hogy átengedik felső tagozatba.

Életem során velem is előfordult, hogy nem akartam Jámbori lenni, aztán mégis... Olyan jó, lenne, ha az emberek között élő Bíró Ilonák elfelejtenék gögös nagyságukat, belátnák, milyen parányi és védtelenek vagyunk a világmindenségben, bármilyen poszton is teljesítünk szolgálatot. Ha egy kicsit megtanulnánk az alázatot, a jámboriságot, mindjárt kezebb lenne a világ.

Szkíta aranykincs (Tibold László fotója)